

de bres

ivn natuur
educatie
Vecht en Plassengebied

Zomernummer
jaargang 38 2024

Bericht van de voorzitter

IVN Vecht en Plassengebied laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond en belangrijk natuur is. Dat doen we d.m.v. natuuractiviteiten, cursussen, projecten en campagnes. Zelf leren en doen staan centraal. Zie ook <https://www.ivn.nl/afdeling/vecht-en-plassengebied>

De Bres is het tijdschrift voor de leden en donateurs van de IVN afdeling Vecht en Plassen-gebied. Wij zijn actief in het gebied aan weerszijden van de Vecht met daarin de plaatsen Utrecht, Leidsche Rijn, Vleuten-de Meern, Maarssen, Breukelen, Loosdrecht en Loenen. Dit is een gevarieerd landschap met een rijke natuur. In het gebied organiseren wij wandelingen, lezingen en cursussen. Op deze manier proberen we mensen zoveel mogelijk van het landschap te laten genieten en te laten ervaren hoe bijzonder de natuur is.

Nog geen lid? Ontdek de natuur met het IVN! Bovendien steun je als lid ons werk. Wij willen voor iedereen de natuur dichterbij brengen. Ook voor wie het niet vanzelfsprekend is, zoals ouderen, chronisch zieken en kinderen. Jouw lidmaatschap helpt daarbij.

Vanaf €25,- per jaar ben je al lid, meld je aan via de website <https://www.ivn.nl/steun-ivn/word-lid>

Ook deze zomer hebben we als afdeling iets om trots op te zijn. Eigenlijk hebben we best wel veel om trots op te zijn, maar dit keer wil ik er iets specifiek uitlechten. Deze zomer rondt onze NatuurGidsenOpleiding namelijk haar programma af en begin september krijgt een nieuwe lichting natuurgidsen het felbegeerde en welverdiende diploma uitgereikt. Met jullie welnemen wend ik me nu eerst even persoonlijk tot deze abiturienten.

Beste 'nieuwe' natuurgidsen, zoals gezegd: we zijn trots op jullie. Ik weet dat de opleiding die jullie hebben gevolgd weliswaar leerzaam en gezellig is, maar ook - ruim anderhalf jaar lang - pittig en veeleisend. Het vergt heel wat inzet en doorzettingsvermogen om de NGO (zoals we deze opleiding intern noemen) tot een goed einde te brengen. Mijn welgemeende compliment is dus wel op zijn plaats. De NGO volg je op de eerste plaats voor jezelf, om te leren over de natuur en hoe je daar anderen over kunt vertellen en enthousiasmeren. Maar je hebt het hopelijk ook een beetje gedaan voor ons, IVN Vecht en Plassengebied. Natuurgidsen zijn de ruggengraat van onze vereniging. Zonder goed opgeleide gidsen zouden wij nooit aan onze hoofddoelstelling 'natuureducatie' kunnen voldoen. Dus onze verwachtingen zijn hooggespannen. Sluit je aan bij een (of meer) van onze werkgroepen en je zult zien dat je daar met open armen wordt ontvangen. Of bedenkt zelf nieuwe

dingen: excursies, evenementen, acties, lezingen, publicaties, ... Nieuwe gidsen zijn een geweldige bron van vernieuwing. In onze turbulente maatschappij kan IVN Vecht en Plassengebied altijd wel vernieuwing gebruiken! De rest van de vereniging staat klaar om je erbij te helpen. Dus heb je een idee, maar twijfel je over de uitvoering? Laat het me weten en we kijken samen hoe we het van de grond kunnen krijgen.

Vervolgens een zeer verdiend compliment aan ons docententeam. Ook daarvan weet ik het een en ander: het is een zware klus, waar jullie, inclusief voorbereiding, twee jaar lang mee bezig zijn geweest. Invulling geven aan lesavonden, proefexcursies begeleiden, werkstukken beoordelen: het klinkt misschien simpel maar het is gewoon veel, hoogwaardig werk. Gelukkig ook leuk werk, want anders zouden we het nooit met vrijwilligers ingevuld kunnen krijgen. Docententeam: bedankt!

Ik sluit af met een oproep aan de rest. Ben je een 'oude' gids? Jij hoort ook bij onze ruggengraat! En ook jij kunt op allerlei manieren bijdragen aan onze vereniging. Ben je geen gids? Een lichaam bestaat uit meer dan alleen een ruggengraat, dus als gewaardeerd lid kun je net zo goed bijdragen aan IVN Vecht en Plassengebied. Ben je nog geen gids, maar wil je het wel worden? We zijn alweer aan het denken over een volgende ronde van de NGO, dus dat komt goed!

Hans van Loenhoud

De voorplaat: Noorderlicht in het Vecht & Plassengebied

Noorderlicht in Nederland is op zichzelf al een zeldzaamheid. Al helemaal wanneer het met het blote oog zichtbaar is! Na 20 jaar wachten was het tijdens de nacht van 10 op 11 mei weer raak. Een uitzonderlijk krachtige zonnewind raakte de aarde met een prachtige show van groen, rood, paars en

zelfs blauw noorderlicht tot gevolg. Een foto op de voorpagina van deze Bres gemaakt ten zuiden van de Loosdrechtse Plassen is daar getuige van.

Helemaal toevallig is het niet dat er juist nu weer noorderlicht zichtbaar was. De zon gaat namelijk door een cyclus heen van zo'n 11 jaar, waarbij we nu rond het maximum zitten qua zonne-activiteit. Deze activiteit wordt gemeten in het aantal zonnevlekken op de zon, zoals je hieronder in de grafiek

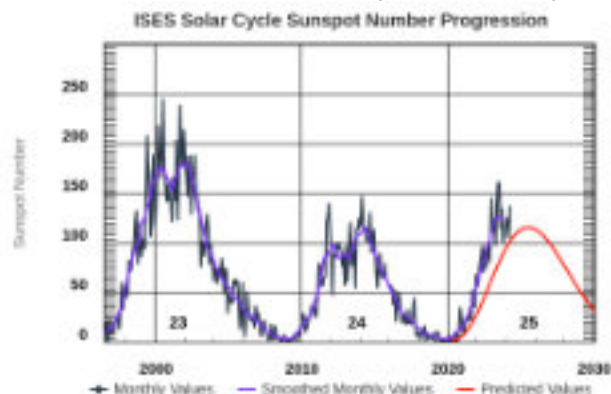
kan zien. Als je het noorderlicht dus nog graag wilt zien, heb je de komende jaren nog een goede kans. Daarna moet je misschien weer even wat jaartjes wachten.

Naast een grote hoeveelheid zonnevlekken was er de afgelopen tijd één uitermate actieve zonnevlek op onze zon, AR3664. Deze vlek stootte in korte tijd een serie aan zonnewinden de ruimte in die samen kwamen tot één groot front aan geladen deeltjes. Dit front botste met het magnetisch veld van de aarde en werd daardoor afgebogen richting de polen van de aarde. Hier botsten de geladen deeltjes met hoofdzakelijk de zuurstof (groene en rode kleur) en stikstof (blauwe en paarse kleur) in de atmosfeer. Door de overdaad aan geladen deeltjes was het noorderlicht zo goed zichtbaar, dat het zelfs tot aan Portugal en Griekenland was waargenomen. Een gebeurtenis om nooit meer te vergeten!

Mocht je nou nog graag op pad willen, houd dan allereerst de waarden goed in de gaten met één van de verscheidene Noorderlichtapps of -websites. Hou daarnaast een oogje op het weer, bij volledige bewolking zie je namelijk niks. Als alles goed lijkt, ga dan naar een donkere plek zonder al te veel lichtvervuiling met vrij zicht op het noorden. Als alles goed blijft, kan je met wat geluk al mooie foto's maken met een smartphone met

nachtmodus. Voor de beste foto's zal je toch met een goede camera, hogere ISO-waarden en een langere sluitertijd aan de slag moeten. Veel geluk

Auteur: Riemer Stelwagen
Foto voorplaat: Theo Pajmans

Figuur 1: Grafiek van SWPC NOAA met de zonneactiviteit over tijd. De ongeveer 11-jarige cyclus van de zon valt hier goed op (Space Weather Prediction Center van de National Oceanic and Atmospheric Administration)

In de kijker

De grootoorvleermuis, koekoek en koolmees kunnen het niet aan. Bij goed weer wandel ik graag op de 's Gravelandse buitenplaatsen met namen als Schaap en Burg, Boekesteijn, Spanderswoud, Jagtlust en Gooilust. En ik kijk dan altijd even hoe de leibomen langs de slangenmuren erbij staan. Tot vijf jaar terug was ik vrijwilliger bij de fruitploeg die onder leiding van een hovenier de fruitbomen op de buitenplaatsen onderhoudt. Dat begint in het vroege voorjaar met het snoeien van de hoogstam fruitbomen en de bomen langs de muren, daarna volgt het bemesten, de zomersnoei en het plukken van fruit. Langs de muren zijn dat pruimen, druiven, perziken, vijgen en peren. Appels en kweeperen groeien niet langs de slangenmuren; voor die soorten is het daar te warm.

Twee jaar geleden zag ik dat er aan en bij eiken een groot aantal mezenkasten was opgehangen. Dit is de strijd tegen de rupsen van de nachtvlinder *Thaumetopoea processionea*, waarbij *processionea* staat voor processievormend. In september zetten de vrouwtjes

van deze vlinder hun eitjes in pakketten van 30 tot 300 stuks af in de groeven van de eikenboom. In april/mei komen de eitjes uit; in dezelfde tijd komen de knoppen aan de bomen die als voedsel voor de larven/rupsen dienen. (*Bij vlinders wordt een larve rups genoemd.*) Overdag schuilen ze op een schaduwrijke plek en 's avonds kruipen ze in meerdere rijen achter elkaar naar de kruin van de boom waar ze de hele nacht van de knoppen en bladeren eten. *De taak van een rups is om te groeien en te vervellen.*

In een periode van negen tot twaalf weken vervelt de rups vijf keer, voordat deze zich gaat verpoppen. Na de tweede vervelling - de rupsen zijn dan kleiner dan een centimeter - maken ze een eerste spinselnest. Vanaf het derde larvestadium is de rups uitgerust met brandharen. Dit zijn bijna onzichtbare korte haartjes voorzien van weerhaakjes, die bij aanraking huidirritatie opleveren. Een processierups heeft 600.000 van die haartjes, die ze bij verstoring van het nest loslaten. Het verpoppen vindt meestal binnen het nest plaats.

In het boek *'De geur van het bos'* van Rob Bijlsma lees ik bij het hoofdstuk: *'Opmars van de*

processierupsen', dat de processierups alleen gegeten worden door vogels die brandharen aan kunnen zoals de koekoek, die de rups grotendeels van de brandharen ontdoet door deze tegen een tak te slaan. De koekoek heeft daarnaast een maagwand die samen met de resterende brandharen kan worden uitgekotst. De koolmees is een natuurlijke vijand die de eieren en poppen eet, en tot het derde larvenstadium ook de larven van de eikenprocessievlinder. Verder is de grootoorvleermuis, die op nachtvlinders jaagt, een geduchte vijand van de eikenrups-processievlinder. Helaas komt die vleermuis boven de grote rivieren niet voor.

De conclusie van Rob Bijlsma is dan ook dat er dankzij de nestkastjes meer mezen zijn, maar dat zij ondanks dát de enorme aantallen processierupsen niet aankunnen.

Je kunt zien dat sinds de kastanjebloedingsziekte, de eikenprocessierups en de essentakziekte de werkwijze van gemeenten voor houtopstanden is aangepast. Bij de eikenprocessierups kan een gemeente voorlopig niet veel meer doen dan de nesten wegzuigen.

Jaap Stavenuiter

Anina Jonker

Tijdens het interview ligt de jaarlijkse Jac. P. Thijssedag die zij samen met Marijke Zoetelief organiseerde nog vers in het geheugen. Deze keer een excursie naar de Marker Wadden, aangelegd ter verbetering van de waterkwaliteit van het Markermeer en als rustplaats voor watervogels. Er gaat een weldadige rust uit van het gebied waar we onder leiding van een gids o.a. de Bonte strandloper, opvallend veel Grote zilverreigers en drie Europese of Roze flamingo's zien.

Naast bestuurslid van IVN Vecht & Plassen is Anina bezig met haar masterstudie Klimaat aan de Wageningen Universiteit en is zij leercoach bij het Ir. Lely Lyceum in Reigersbos in Amsterdam-Zuidoost. Murat Isik, oud-leerling van de school schreef het boek 'Wees onzichtbaar' - met de school en de Bijlmer als decor - waarvoor hij de Libris Literatuurprijs ontving. De naam Reigersbos is ontleend aan het Reigersbosch, een voormalig jachtgebied van de Heren van Amstel. Een bos met hoge bomen waar Blauwe en Zilverreigers nestelden. De Blauwe reigers vonden de Heren het lekkerst en gezondst.

Anina is binnen de IVN-afdeling actief in de Jeugdwerkgroep en de werkgroep Communicatie. Tijdens de laatste Algemene Ledenvergadering is zij onder applaus teruggetreden als bestuurslid. Anina:

"Tijdens mijn jeugd woonde ik in Anna Paulowna, een dorp in de Kop van Noord-Holland, niet ver van het Amstelmeer en de Noordzee. Een dorp met een groot areaal aan bollenvelden en toen al vond ik het gif dat bij de bollenteelt gebruikt werd heftig. Mijn vader was een echte natuurliefhebber; met hem gingen we er als het even kon op uit naar het bos, het Zwanewater, de duinen of het strand. Veel kennis van planten en dieren en hoe je die kon herkennen had ik niet, die waren er gewoon. Voor het voortgezet onderwijs moesten we naar Schagen. Samen met mijn vriendin, een dochter van een aardappelboer, gingen we op de fiets naar school. In een polder staat er altijd wind en omdat we dagelijks een eind moesten fietsen hadden we de conditie om de vaart erin te houden. Het schrok andere

klasgenoten af omdat ze vonden dat we te hard gingen".

"Ik wilde kunstenaar worden: ik fotografeerde en schilderde volop en daarom wilde ik na het Voortgezet Onderwijs naar de kunstacademie in Amsterdam. Daar vond men mij nog te jong, het werd daarom de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU). Ik leerde er werken met keramiek wat uitmondde in grote dingen van gips en klei. Tijdens mijn studie heb ik eerst op meerdere plekken in de stad Utrecht gewoond, kwam daarna terecht in Hollandse Rading, om daarna te verhuizen naar een 'achterwoning' in Nieuwer ter Aar in de buurt van Vinkeveen. Ik kwam daar terecht in een warme gemeenschap met aardige en behulpzame burens. Ooit ben ik daar, toen het hard vroom, vanuit mijn woning op de schaats op en neer naar Vinkeveen gegaan. Tijdens de opleiding kwam ik mede door het afschaffen van de Beeldende kunstenaarsregeling (WWIK: Wet Werk en Inkomen Kunstenaars), die beginnende kunstenaars een steuntje in de rug gaf, tot het besef dat een bestaan als kunstenaar niet haalbaar was. Ik noem me zelf daarom nu maar 'Hobby kunstenaar'".

Anina: "In die tijd las ik in de buurtkrant een aankondiging van een informatieavond over de Natuurgidsenopleiding van het IVN en heb me daarvoor opgegeven. Ik liep stage bij Marijke Zoetelief met projecten als Scharrelkids en Wateronderzoek om kinderen op een theatrale wijze spelenderwijs kennis te laten maken met de natuur, en bij die werkgroep ben ik gebleven. In Maarssen waren we actief bij het opzetten van het voedselbos. Ik vind het leuk om kinderen en hun ouders iets over de natuur bij te brengen en dat je daarbij ook vuil mag worden. Met het doel je vrij voelen in de natuur.

Op initiatief van Hans van Loenhoud, de voorzitter van IVN Vecht & Plassen, hebben we het programma van de jaarlijkse Jac. P. Thijssedag in elkaar gezet. Een dag die bedoeld is als bedankje van het bestuur aan de actieve leden voor hun inzet. In de 'Coronatijd' waren persoonlijke contacten aan de universiteit waar ik studeerde niet mogelijk. Het gevolg was dat ik hele dagen achter mijn laptop zat én toen ook nog eens de Natuurgidsenopleiding digitaal ging was dat voor mij te veel van

hetzelfde en ben ik ermee gestopt".

Anina: "Na de kunstacademie heb ik een bachelor gedaan bij de Vrije Universiteit in Amsterdam. Ik werd steeds meer door de natuur en het klimaat getriggerd en wilde meer over het klimaat weten en de invloed die de mens daarop heeft. Ik richt me daarom nu op Aardwetenschappen en Duurzaamheidsbeleid, een opleiding die tevens toegang geeft tot het Wetenschappelijk Onderwijs. Vervolgens heb ik me bij de Wageningen Universiteit ingeschreven als student 'Climate Studies'. Met als inzet: hoe kunnen we het landschap zo inrichten dat we de aarde zo min mogelijk belasten en hoe bijvoorbeeld boeren een toekomst hebben. Anders gezegd, wat staat de beleidsmakers voor ogen en hoe ziet het verhaal eruit dat de boeren aan het denken zet op weg naar een biologische landbouw".

"Tijdens mijn studie werkte ik eerst in de horeca. Wat het werk leuk maakt is het praatje met de klanten, maar op anderhalve meter afstand zoals in de Coronatijd, ging dat niet meer. Ik heb daarop bij het Ir. Lely Lyceum in Amsterdam-Zuidoost gesolliciteerd naar de baan van studentassistent. Het gaat daarbij om het ondersteunen van leerlingen die in de Coronaperiode weinig frontaal les hebben gehad en daarom vastliepen op een tekort aan kennis. De laatste twee jaar ben ik leerlingen van 4 Havo en 4 Vwo één op één gaan helpen om ze te leren hoe te leren en hoe je lesstof aanpakt. Ik werd een soort 'plannen-juf', maar er waren ook vele goede gesprekken over hoe evenwicht brengen tussen vrije tijd en de verplichtingen voor school. De leerlingen melden zichzelf bij mij aan en doen dit omdat ze weten dat ze anders niet overgaan. Ik vind het prachtig werk: je bent van betekenis voor ze en zo ervaren de leerlingen het ook, vooral de leerlingen die thuis niet genoeg ondersteuning krijgen".

Anina: "Wat de natuur binnen het gebied van IVN Vecht & Plassengebied betreft heb ik geen voorkeur voor een bepaald gebied. De excursie die op mij als bezoeker de meeste indruk maakte was de vleermuizen excursie die Hettie gaf in het park van kasteel Nijenrode. Bij dat soort activiteiten merk ik

dat de opleiding van natuurgids en de liefde voor de natuur dan samenkomen”.

Jaap Stavenuiter

p.s.
Het interview met Anina vond op donderdag 9 mei j.l. bij haar thuis plaats. Een flat met een balkon vol planten en met uitzicht op een bos met hoge bomen. Ik zie er naar uit, zo vertelde ze, om daar met mijn kind te gaan ravotten. Ze kijkt uit naar de nieuwe tijd die voor haar aanbreekt.

Voor mij was dit het laatste van de interviews die ik gedurende 15 jaar met veel plezier met actieve leden heb gehouden. De redactie van De Bres zoekt daarom iemand die het leuk vindt om die traditie in welke vorm dan ook voort te zetten. Want laten we eerlijk zijn, de aarde is prachtig en daar willen we van blijven genieten.
Jaap Stavenuiter

In 2003 heeft beeldend kunstenaar Marcel Blekendaal de polderwachter in het Hollandse landschap geïntroduceerd. Een boswachter zonder bos, maar met weilanden. De polderwachter maakt wandelingen in de polder, op klompen, met een polsstok. Als “beeldend kunstenaar” werkt hij aan de verbeelding van de polder. Niet met objecten, niet met schilderen, maar met spannende verhalen en af en toe een indrukwekkende gebeurtenis. Uw “beeld van de polder” zal na de wandeling nooit meer hetzelfde zijn. De polderwachter is een wandelend kunstwerk en vertelt verhalen. Geïntroduceerd door zijn maker om het landschap niet verder in te vullen met fysieke objecten. De polderwachter is even aanwezig, werkt aan een imaginair beeld en verdwijnt dan weer. Hij laat niets anders achter dan zijn

Het nut van vissen

Er zijn dingen waar ik veel van weet en er zijn dingen waar ik weinig van weet. Dat laatste is een van de redenen waarom ik deze column schrijf: het is een manier om mijzelf te dwingen meer te leren over iets waar ik eigenlijk altijd aan voorbij loop tijdens de wandelingen. Bijvoorbeeld omdat je ze bijna nooit ziet. Vissen bijvoorbeeld. Die kleine kans dat ik ze tegenkom laat ik graag aan mij voorbijgaan: ik ga in de regel droog over bij het polsstokspringen.

Maar nu wij ook weer een ministerie krijgen met Vis in de naam, leek het mij een mooie aanleiding om meer te weten te komen over het nut van vissen. Schijnbaar heeft, of hebben, vissen meer nut dan kunst. Kunst valt namelijk onder ‘cultuur’ en heeft (nog) geen eigen letter in het ministerie van OCenW. Tussen haakjes: ik ben overigens wel heel blij met het belang dat aan de visserij wordt gehecht: blij vissers krijg je door meer vis. En meer vis krijg je door schoner water. Ik maak daaruit op dat de nieuwe minister ‘het verbeteren van de waterkwaliteit’ een speerpunt in haar beleid gaat maken. Haakje sluiten.

Hebben vissen nut? Bij de bestrijding van de Amerikaanse rivierkreeft in de Maarsseveense plassen krijgen de roofvissen straks een cruciale rol. Nadat een plas is ‘leeggevestigd’ wat betreft de kreeften moet het water weer helder worden. Met hun gegraven zorgen de kreeften ervoor dat het water troebel blijft waardoor er bijna geen planten in kunnen groeien en vissen het loodje leggen. Als het water straks weer schoon is, kunnen er planten in gaan groeien en dan komen de vissen om de hoek. Die moeten zich er weer als hun spreekwoordelijke soortgenoten in het water gaan voelen. Door de kleine kreeftjes op te eten moeten zij de kreeftenpopulatie onder de duim houden. Onder-water-natuurbeheer dus, een beetje zoals de wolf boven water. Heel nuttig dus, die vissen.

Ik heb Chat GPT ook even gevraagd naar het nut van vissen. Chats conclusie was: “Het nut van vissen is veelzijdig en essentieel voor zowel het milieu als de mensheid. Ze helpen bij het handhaven van ecologisch evenwicht, bieden een waardevolle voedselbron, ondersteunen economische stabiliteit, dragen bij aan

medische vooruitgang, bevorderen wetenschappelijk onderzoek, versterken biodiversiteit en verrijken culturele tradities. Het behoud en de bescherming van vispopulaties en hun leefomgevingen zijn daarom van vitaal belang voor een duurzame toekomst.” Goed om te zien dat ook onze artificiële vriend vissen ook belangrijk vindt, mocht hij in de toekomst aan de touwtjes trekken, dan zit het met de snoek wel snor.

Heeft vissen nut? Dat is ook een relevante vraag voor onze nieuwe visminister. U kent het wel: zo’n man op een geavanceerde viskruk met pootjes die je uit kan draaien zodat je ook op een oneffen waterkant comfortabel kan zitten. Met allerhande uiterst handige laatjes voor blinkers, loodjes (die niet meer van lood zijn), tangetjes, schaatjes en pijptabak. Achter de visser staat een auto. Meestal een transportwagen, vaak een busje van het bedrijf. Of er staat een brommer met een karretje erachter. Want natuurlijk moeten ook de hengels mee. Een bamboestok met een draadje en een haakje waarmee ik vroeger de stekelbaarsjes uit de sloot hengelde volstaat al lang niet meer. Er komt een heel arsenaal aan hengels, standaards en netten mee. Maar wat is het nut van zo’n man aan de waterkant? Een beetje zitten langs de sloot, niks doen, vissen. Niemand die zich afvraagt wat die man daar aan het doen is (behalve ik dan). Ergens heeft het ook wel wat. Dus ik ben gaan zitten en dit was mijn vangst:

Vissen lijkt me leuk
Met een hengel op een krukje
Alleen met mijn gedachten

Maar ik doe geen haakje aan de draad
Straks vang ik wat
En daar zit ik niet op te wachten

Vissen blijkt uiteindelijk dus uitermate nuttig voor de kunst en cultuur. Een middagje langs de waterkant en voilà: een mooi gedicht en een zeer leerzame column!

P.S. Dit is een column in de serie ‘positieve verhalen over het huidige hoofdlijnenakkoord tegen beter weten in’. Met oogkleppen op en een zeer selectieve blik op zoek naar lichtpuntjes voor de kunst en natuur in het akkoord.

De polderwachter

Wat voor weer vandaag? Stevige neerslag

Sinds de herfst van vorig jaar is het zeer nat in ons land.

In de afgelopen lente en in het bijzonder de meimaand zien we aanhoudend zeer veel neerslag. Op mijn weerstation in Maarssenbroek viel in de gehele lente 258,4 mm (138,1 mm)* en mei nam in zijn eentje al 165,6 mm (54,7 mm) voor zijn rekening. In de meimaand is er maar liefst op 10 dagen (2) onweer waargenomen. Een laatste parameter: de temperatuur in mei. Velen zullen het niet zo ervaren hebben, maar het was warm, veel te warm. De gemiddelde maximumtemperatuur lag met 20,9°C maar liefst 1,9°C boven normaal. In dezelfde orde van grootte liggen ook de minimum en gemiddelde temperaturen. Hoewel in De Bilt (KNMI) het aantal zonuren 211 bedroeg (226 uur in 1991-2020), zullen velen de maand als vrij koel hebben ervaren. Wellicht dat de overvloedige regen daaraan bijgedragen heeft.

Komen we bij de vraag waar al die regen vandaan komt. In media wordt vooral gesproken over een te hoge temperatuur in combinatie met een te warme Atlantische Oceaan, en dat die hoge temperatuur veel water en dus veel

regen oplevert. Bovendien was de depressie activiteit aanhoudend hoog. Zo'n lagedrukgebied kenmerkt zich door een opstijgende massa van warme lucht. Deze warme lucht boven een al veel te lange tijd structureel te warme Noordelijke Atlantische Oceaan maakt dat er veel water verdampt. Die warme en vochtige lucht gaat opstijgen, maar zal vervolgens in de hogere atmosfeer afkoelen. Koudere lucht kan minder waterdamp bevatten, waardoor het vocht in de opstijgende luchtkolom begint te condenseren. Eerst tot bewolking, maar op zekere hoogte ook tot neerslag. Dat gebeurt vooral als die warme vochtige lucht terechtkomt op een hoogte een temperatuur van omstreeks -20°C. Op deze hoogte is nog maar een deel van het vocht in de atmosfeer bevroren en is een ander deel onderkoeld. De bevroren waterdeeltjes dienen als vriescernen: als een onderkoeld waterdeeltje in botsing komt met zo'n vriescern ontstaat er een sneeuwvlokje in de dop dat op deze wijze gestaag verder kan groeien. Maar de vochtige warme lucht stijgt nog verder op. Bij rond de -40°C is alle waterdamp omgezet in ijskristalletjes; in het zomerhalfjaar gebeurt dit op minimaal 10 km hoogte. Tijdens hun val naar het aardoppervlak groeien deze ijskristallen gestaag door veelvuldige botsingen met onderkoeld water. In zo'n lucht-

kolom kan op deze wijze dus een flinke stortvloed van regen ontstaan. Als het ook nog eens nauwelijks waait, dan regent zo'n pittige bui helemaal ter plaatse uit. Andersom, bij aanhoudend langdurige matige regen (geen buiige neerslag) vallen ook gigantische hoeveelheden water, zoals we dit in 2021 in Ardennen/Eifel/Limburgse mijnstreek gezien hebben, of de afgelopen dagen in Zuid-Duitsland.

Dan nog een opmerking over het vele onweer in de meimaand. Onweer treedt exclusief op in buien, waarbij geldt dat hoe kouder de bovenlucht en hoe hoger de relatief warme vochtige lucht in staat is op te stijgen, des te groter de kans op onweer. Sommige onweersbuien in mei konden doorgroeien tot een hoogte van ruim 13 km en daar vriest het al gauw ongeveer 60°C. Deze effecten zijn vrijwel zeker het gevolg van de klimaatverandering die gaande is. Het zijn slechts speldenprikken van wat ons te wachten staat als het klimaat nog verder opwarmt. Alle wetenschap en klimaatmodellen ten spijt, het is onontgonnen terrein waarin ons nog vele onaangename en onverwachte plotwendingen en verassingingen te wachten staan.

Ton Lindemann

* Normaal periode weerstation
Meteo Maarssen: 1999-2023

fig 37-1: Opname van een bui op 2 mei 2024 boven Amersfoort gezien vanuit Maarssenbroek. Door de vochtige heilige bovenlucht is de buienwolk moeizaam te onderscheiden. Dit vocht is in het weerbeeld van die dag wel de aanleiding tot de vorming van deze bui.

fig 37-2: Dezelfde bui, maar nu in infrarood. Infrarode straling kan gemakkelijker en dieper door de heilige bovenlucht doordringen, waardoor wordt het aambeeld (de kuifwolk) van de bui in meer detail zichtbaar is.

Broedvogel telling rietlanden Kockengen, resultaat 2024

Al vele jaren tellen we vanuit de Natuurgroep Kockengen in het voorjaar de broedvogels in de rietlanden van Kockengen (zie kaart). Dit telgebied bevat overigens niet alleen rietlanden, maar ook het bos van het Polderreservaat, struikgewas en enkele huizen.

We gebruiken voor de telling BMP-A (Broedvogel Monitoring Project - A) van Sovon als inventarisatiemethode (zie: www.sovon.nl/bmp).

Sovon (www.sovon.nl) is de non-profit organisatie in Nederland, die vogeltellingen coördineert, de verzamelde data beheert, analyseert, interpreteert, daarover publiceert (waaronder de Vogelatlas) en in opdracht adviezen geeft over de gevolgen van infrastructurele projecten op de vogelstand. De methode BMP-A houdt kort samengevat in: gedurende het voorjaar worden in 7 - 12 bezoeken rond zonsopkomst en in een paar avonden broedvogels geteld. Per waarneming wordt in de app iVimap aangegeven of het bijvoorbeeld een zingend mannetje is, een paartje, een nest met jongen etc. Op het eind van het broedseizoen (omstreeks juli) geeft het systeem vervolgens per soort het aantal broedterritoria aan, inclusief de verspreiding van de territoria in het gebied.

Bijzonderheden 2024 telling

Het aantal purperreiger-nesten in de kolonie in het bosje hoek Wagendijk - Schutterskade is dit jaar verder gestegen naar 38. De kolonie bestaat sinds 2021 en neemt elk jaar in omvang toe. De telling is gedaan door een specialist binnen Sovon: Henk van der Kooij, ondersteund 2door Hans van Loenhoud en mij. Met de drone van Hans is nog eens specifiek gekeken of er buiten het gelopen telrondje nog meer nesten zijn in dit bosje, maar dat bleek niet het geval te zijn.

Foto: Hans van Loenhoud
We deden een poging vast te stellen (ook met de drone) of er grote zilverreigers broedden tussen de zilverreigers, omdat er rond het bosje en in de rietlanden vaak grote zilverreigers te zien zijn. Uiteindelijk was de conclusie dat grote zilverreigers het bosje gebruiken als slaappleaats, maar er (nog) niet broeden.

Overige bijzonderheden dit jaar:

- Een broedgeval van een paapje (nog niet eerder vastgesteld in de afgelopen jaren);
- Op de opnames van een webcam 's nachts werd de baltsroep van een waterral gehoord (door Gerard van Zuilen);
- Een toenemend aantal halsbandparkieten;
- Het ontbreken van sprinkhaanzangers;
- Een stijging van het aantal broedparen staartmezen (5);
- Een terugloop van het aantal broedparen fazanten (nu nog 4);
- Het grote aantal broedparen cetti's zanger (19) en rietgors (11);
- In de bosuilenkast in het bos van het Polderreservaat (met een enigszins te grote opening) broedde in het begin van het seizoen nijlganzen.

Fons van Haelst

Soort	2020	2021	2022	2023	2024
Bergeend	0	1	1	1	0
Blauwborst	0	1	0	0	0
Boerenzwaluw	1	0	3	0	2
Boomkruiper	1	1	1	1	1
Bosrietzanger	7	6	4	8	19
Bosuilen	0	0	2	0	1
Bruine kiekendief	2	1	0	2	1
Cetti's zanger	7	6	4	8	19
Ekster	2	1	2	3	1
Fazant	12	11	11	6	4
Fitis	3	5	9	7	6
Fuut	5	8	7	10	4
Gaai	0	1	0	2	1
Grasmus	1	0	0	0	0
Grauwe gans	167	163	126	117	138
Grauwe vliegenvanger	1	1	0	0	1
Groenling	3	1	1	3	4
Grote bonte specht	1	1	1	1	1
Grote canadese gans	1	0	0	0	0
Halsbandparkiet	0	0	0	0	2
Havik	1	1	1	1	1
Heggenmus	4	2	4	2	3
Holenduif	2	1	2	1	3
Houtduif	21	12	17	18	16
Huismus	5	4	6	2	3
IJsvogel	2	0	0	1	1
Kauw	3	1	1	2	2
Kievit	0	0	0	3	1
Kleine karekiet	25	31	24	25	26
Knobbelzwaan	0	1	2	3	0
Koekoek	2	2	3	3	2
Koolmees	6	7	13	12	20
Krakeend	8	6	5	11	8
Kuifeend	1	6	1	5	2
Meerkoet	15	16	13	19	22
Merel	8	10	12	11	15
Nachttegaal	0	0	0	1	0
Nijlgans	4	1	2	2	3
Paapje	0	0	0	0	1
Pimpelmees	4	5	7	5	10
Purperreiger	0	8	22	29	38
Putter	2	1	2	2	4
Rietgors	13	7	8	5	11
Rietzanger	26	35	26	31	33
Roodborst	1	0	0	1	1
Scholekster	0	0	0	1	1
Snor	7	2	8	3	2
Soepeend	3	3	3	4	8
Soepgans	1	2	1	1	2
Sperwer	1	1	0	1	1
Spotvogel	4	4	2	5	3
Spreeuw	4	2	2	7	2
Sprinkhaanzanger	1	3	1	4	0
Staatmees	1	2	2	1	5
Tjiftjaf	19	22	18	24	19
Torenvalk	0	0	0	1	0
Tuinfluit	7	10	11	12	13
Turkse tortel	0	2	2	0	1
Vink	5	8	7	11	13
Waterhoen	6	8	11	8	9
Waterral	0	0	0	0	1
Wilde eend	37	30	29	41	32
Winterkoning	18	19	23	20	21
Witte kwikstaart	0	1	0	0	1
Zanglijster	1	2	1	3	0
Zwarte kraai	3	4	3	4	3
Zwarte stern	17	20	20	16	15
Zwartkop	11	6	9	5	7

Deze tabel bevat de voorlopige uitkomsten van de telling, 'voorlopig' omdat op de resultaten van alle BMP tellingen in Nederland, een finaal akkoord gegeven wordt door een medewerker van Sovon.

Foto impressie van een geslaagde Jac.P. Thijsse dag

NGO Opdracht 9 Rondje Amelisweerd Opgesteld door Sjaan Kasander

Startpunt

Als je met de auto komt kun je parkeren op de parkeerplaats bij Oud Amelisweerd en loop je richting De Veldkeuken. Fietsers kunnen doorrijden naar de parkeerplaats voor de fietsen bij de brug naar Oud Amelisweerd en de Veldkeuken.

Als we over de brug lopen, steken we de Kromme Rijn over die ooit de hoofdstroom van de Rijn was en daarmee de noordgrens van het Romeinse rijk. Op deze vruchtbare bodem van rivierklei lieten rijke Utrechtse in de achttiende eeuw hun buitenplaatsen bouwen. Er zijn nergens zoveel kersengarden als hier te vinden.

De Veldkeuken, landgoedcafé, bakkerij & slow food restaurant De Veldkeuken is gevestigd in het voormalige koetshuis van Oud Amelisweerd. Op de menukaart staat puur en lekker eten: 100% biologisch en boordevol ingrediënten van de historische moestuinen op het landgoed. Er is een terras buiten en een terras binnen. Toiletten bevinden zich in een klein gebouw achter het voormalige koetshuis.

Landhuis Oud Amelisweerd
Het landhuis zoals het er nu staat, dateert uit 1770. Baron Gerard Godard Taets van Amerongen liet ook de brug aanleggen. De brug ligt naast het landhuis omdat er voor het huis te weinig ruimte was voor een waardige entree die daarom aan de achterzijde gemaakt werd.

We vervolgen onze weg langs de achterzijde van het landhuis en slaan direct na de volgende brug rechtsaf, richting Fort bij Rhijnauwen. Onderweg passeren we de 250 jaar oude boerderij De Zonnewijzer, die al eeuwenlang voedsel levert aan de bewoners en nu aan de bezoekers van het landgoed. Bij de driesprong kiezen we de weg naar rechts die ons terug voert naar de Kromme Rijn die tegenwoordig loopt van de Nederrijn bij Wijk bij Duurstede tot aan het Ledig Erf in Utrecht. We vervolgen onze weg langs de oever en zie weldra het Landgoed Rhijnauwen verrijzen aan onze

linkerhand. Tegenwoordig herbergt deze voormalige Ridderhofstad een Stayokay hostel.

Wellicht is dit te plek om even uit te rusten alvorens onze wandeltocht te hervatten. In het poortgebouw van deze Ridderhofstad is een café gehuisvest waar het bij slecht weer ook binnen goed toeven is met naslagwerken, spelletjes voor de kinderen en een goede wiferverbinding. De inrichting van het café is zeker de moeite waard en doet denken aan vervlogen tijden.

We lopen onder de poort door en slaan rechtsaf, richting Theehuis Rhijnauwen. Het bestaan van het Theehuis en omgeving zijn een direct gevolg van het bestaan van de Hollandse Waterlinie. De landgoederen Rhijnauwen/Amelisweerd danken hun behoud, tot vandaag de dag, aan de militaire functie van dit gebied. De gemeente heeft begin vorige eeuw de landgoederen gekocht van de laatste particuliere eigenaren van de ridderhofsteden en bijbehorende landgoederen. Theehuizen en -tuinen waren in die tijd heel hip. Na de aanschaf van de landgoederen heeft de gemeente direct het Theehuis laten bouwen als uitspanning voor de burgerij van Utrecht en omgeving. Het Theehuis is gebouwd in de stijl van de Amsterdamse School.

Het theehuis biedt naast een speeltuin, pannekoeken en hartige en zoete lekkernijen en dranken, een droge plek om te schuilen bij slecht weer maar ook een heerlijk terras om te luieren aan de oever van de Kromme Rijn.

We vervolgen onze weg langs de parkeerplaats aan onze rechterhand, gaan op de kruising rechtdoor en kunnen er nu voor kiezen om helemaal om het fort te wandelen en daarna de Grensloop in te gaan of de route in te korten door naar het fort te lopen en linksaf de Grensloop in te slaan.

Fort bij Rhijnauwen is het grootste vestingwerk van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het totale gebied is circa 31 hectare groot. Het fort is gebouwd tussen 1868 en 1875 en bestaat uit bomvrije kazernes, kruithuizen, manschappenverblijven, kazematten, flankbatterijen, groepsschuilkelders en een groot plein (oefen- en paradeplaats). Door zijn bouwstijl en gaafheid is

het fort historisch gezien uniek. Vanwege zijn militaire functie was het Fort bij Rhijnauwen tot 1977 hermetisch afgesloten. Hierdoor kreeg de natuur volop de kans zich te ontwikkelen. Het fort maakt deel uit van de Hollandse Waterlinie en is niet vrij toegankelijk. Op het fortterrein komen meer dan 200 soorten hogere planten voor die de basis vormen van de grote (bio)diversiteit aan andere organismen. Prachtige orchideeën, diverse geneeskrachtige planten, ongeveer 20 grassoorten, aardaker, duizendguldenkruid en de zeldzame addertong zijn voorbeelden. Het fort is bij oplevering beplant met honderden meidoorns, die op de grens van land en water een natuurlijk 'prikeldraad' vormden. Een dubbele magistrale bomenrij omzoomt het monument, waardoor het fort in het Kromme Rijn landschap minder opviel. Daarnaast zorgden rust en de beperkte toegankelijkheid er voor dat op het fort bijna alle dieren van de Utrechtse Heuvelrug aanwezig zijn, zoals das, ree, konijn, haas, eekhoorn, steen- en boomarter, bunzing, zwarte nerts, ringslang, wijngaardslak, een groot aantal vlinder- en libellensoorten en niet te vergeten maar liefst 7 soorten vleermuizen. Het fort telt bovendien bijna 50 broedvogelsoorten, waaronder een aantal rode lijst soorten zoals de havik, kerkuil en ijsvogel. Minder bekend is het grote aantal soorten paddenstoelen, slakken en mossen op het fort.

We wandelen de Grensloop af tot we weer rechtsaf richting boerderij De Zonnewijzer afslaan. Hier hebben we al eerder gelopen. Links zien we al spoedig Oud Amelisweerd en we steken de brug over naar het landhuis en lopen richting De Veldkeuken. Hier eindigt deze rondwandeling.

Vogelzang

Vogels produceren oneindig veel melodietjes. Ze zingen terwijl ze vliegen. En ze kunnen ongelofelijk veel kabaal maken. Hoe doen ze dat toch? Spoiler: dat danken ze aan hun bijzondere anatomie.

Vogels maken complexere geluiden dan welk ander dier dan ook. Ze zingen ongelofelijk luid, de kleinste – Cetti's zanger, winterkoning – vaak het luidst van allemaal. Ze blijven vlot zingen terwijl ze vliegen. En dat kunnen ze doen door een speciaal zangorgaan.

Mensen en andere zoogdieren produceren geluid door hun stembanden te laten trillen. Deze bevinden zich in het strottenhoofd (larynx) bovenin in de luchtpijp. Hoe sneller die trillen, hoe hoger de toon. Vogels maken hun geluid met een ander orgaan: de syrinx. Anders dan bij zoogdieren ligt de syrinx onderaan de luchtpijp. De klank komt dus niet, zoals bij ons, uit de keel; daarom kan een kip kakelen zonder kop.

De structuur van de syrinx verschilt per vogelfamilie. Bij duiven bestaat die slechts uit twee aangepaste kraakbeenringen in de luchtpijp. Andere vogels zoals de meeste uilen, nachtzwaluwen en sommige koekoeken hebben twee semi-syrinxen, elk in de primaire bronchiën. Bij de betere zangers onder de vogels zitten er spiertjes vast aan de kraakbeenringen, waarmee het geproduceerde geluid gewijzigd kan worden.

Vogels gebruiken hun snavel om de zang verder te verfijnen; een meer gesloten snavel zorgt voor de lage frequenties, een open bek voor de hoge frequenties. Dat vogels kunnen zingen terwijl ze vliegen, danken ze aan hun hyperefficiënte longen. In tegenstelling tot menselijke longen stroomt de lucht maar in één richting: niet in en uit, maar in een cirkel. Luchtzakken rondom de syrinx zorgen ervoor dat zuurstofrijke lucht vrijwel constant door hun longen stroomt, zelfs als vogels uitademen. Daardoor kunnen ze inademen terwijl ze uitademen en blijven zingen terwijl ze inademen. Een nachtzwaluw kan wel acht minuten onafgebroken ratelen, en een veldleeuwerik zingt soms wel een kwartier lang terwijl hij tientallen meters boven het veld zweeft.

Dat vogels zo hard kunnen zingen, danken ze aan de diepere positie van hun zangorgaan. Hun 'stembanden' bevinden zich ter hoogte van de borst, waardoor vogels letterlijk uit volle borst kunnen zingen. Mensen gebruiken maar 2% van de uitgeademde lucht om geluid te produceren; bij de luidste vogels is dat 100%! Daarom kunnen vogels van amper 10 gram evenveel decibels – een 90-tal – produceren als operazangers.

De positie van het zangorgaan van de vogel, net boven de splitsing naar beide longen, schept nog een andere bijzondere vaardigheid: ze kunnen in hun eentje tweestemmig zingen. Sommige vogels kunnen een deuntje met de uitstroom van de linkerlong combineren met een ander deuntje met lucht uit de rechterlong. Bijvoorbeeld, een lijster kan tegelijk boven- en ondertonen produceren door met beide longen apart te zingen. Ze zingen dus eigenlijk een duet met zichzelf.

Op linguïstisch vlak delen mensen en vogels een bijzondere eigenschap: ze zingen zoals ze gebekt zijn. De meeste dieren gaan spontaan hun soort-specifieke geluid produceren; het is aangeboren. Maar bij een aantal

diersoorten is dat niet zo: walvisachtigen, vleermuizen, de mens en vogels. Zij leren hun spraak en zang door hun ouders te imiteren. Jonge vogels luisteren naar volwassen vogels en oefenen dan de lettergrepen van de zang totdat ze goed klinken. En dat is van groot belang voor de voortplanting. Vrouwtjes hebben een voorkeur voor mannetjes die luid en gevarieerd zingen. Daardoor hebben deze mannetjes een grotere kans om zich voort te planten en hun zangkwaliteiten door te geven aan de volgende generatie.

Maar waarom zingen vogels eigenlijk? Wij mensen willen er graag muziek in horen, en vinden het mooi en melodieus, maar vogelzang volgt zijn eigen regels en structuren. Vogels hebben hun eigen redenen om te zingen en ze doen het zeker niet om ons een plezier te doen. Over dit onderwerp een volgende keer meer

Annelies Speksnijder

Bronnen:

- Kim Verhaeghe (2022). 'Muziekdoos met veren', Fwiet 3, pp 106-110.
- Dick de Vos (2017). Veldgids Vogelzang, KNNV Uitgeverij.

Foto: <https://fotoboek.vogeldagboek.nl>

Verlag Natuurcursus voorjaar 2024

De Natuurcursus voorjaar 2024 is met veel succes afgerond. Met 20 enthousiaste deelnemers waren we maximaal bezet. En ook deze keer hadden we weer heel afwisselende onderwerpen:

Determineren van knoppen, excursie Gunterstein, Hans van Loenhoud.

Valwind in Leersum, excursie Stormpad Breeveen, Ton Lindemann, Jan Kastman en Folkert Nijboer

Tiny Forest, excursie Utrecht, Louwra Postma en Maurits Grievink van IVN Utrecht

Vogels in de Bethunepolder, excursie Bethunepolder, Gerhard Overdijkink

Oude Hortus in Utrecht, Titia Kan Boot, Willie van Emmerik en Leonie Walters van de werkgroep Stadsnatuur.

Wat hebben we zoal meegekregen van de presentaties en de excursies:

Het bepalen en benoemen van soorten is een constructie van de mens en is een consensusmodel. Met een hele leuke en originele oefening heeft Hans ons in de praktijk laten zien hoe je een determineersleutel kunt opstellen (en meerdere oplossingen zijn goed)

Als in een groot gebied alle bomen zijn omgewaaid, hoe ga je dat herstellen, hoe ga je bomen planten en zo ja welke dan? Best een lastig vraagstuk! Meer info over het Stormpad op: <https://www.utrechtslandschap.nl/routes/wandelroute/stormpad>

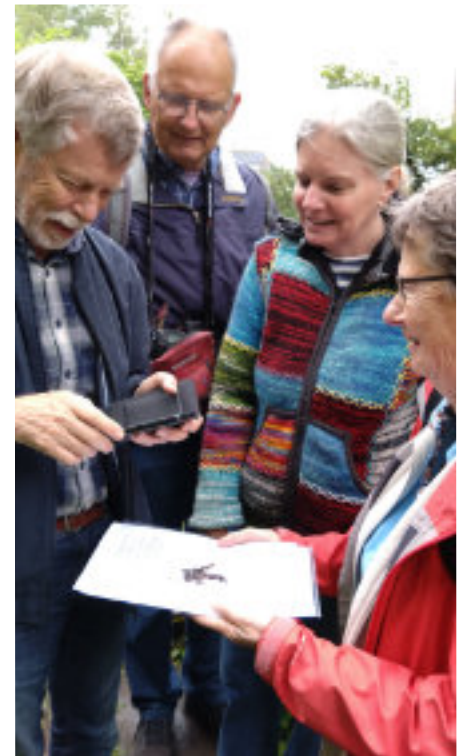

Tiny Forest is écht een win-win voor iedereen, voor de buurt, voor de scholen en voor de vergroening in zijn algemeenheid. Meer info op: <https://www.ivn.nl/aanbod/tiny-forest/>

Dat de Bosrietzanger andere vogels imiteert! Dus als je heel veel verschillende vogels denkt te horen, misschien is het dan wel de bosrietzanger die jou voor de gek houdt;

Hortus tuinen zijn heel lang geleden begonnen vanwege het onderzoek naar de medicinale werking van kruiden. Bij het herstel van de oude Hortus in Utrecht is de Regiustuin aangelegd met planten uit de catalogus van Henricus Regius. Er is zelfs een speciaal plekje voor Vrouwenkruiden (!). Ook is de Oude Hortus een plek waar je de Vroedmeesterpad kunt vinden.

Meer info van de Oude Hortus op: <https://umu.nl/oude-hortus/>

Met speciale dank aan Titia, Willie en Leonie die heel wat werk verzet hebben voor het onderwerp Oude Hortus. Het was namelijk de allereerste keer dat we vanuit IVN contact hebben gelegd met de Oude Hortus en dat is goed bevallen.

Met de ingevulde evaluatieformulieren erbij gaat onze werkgroep proberen ook in het najaar weer een interessante cursus te organiseren. Eind augustus / begin september publiceren we het programma op onze website. Alle eerdere deelnemers krijgen een mail toegestuurd.

Graag zien we je op één van onze cursussen, je bent van harte welkom.

Werkgroep Natuurcursus
Alieke, Ton, Jan-Willem, Hans en Kees

Vecht en plassen actief

Wandeling langs Wodanseiken.

Op de eerste lentedag, 3 maart, gingen we naar Wolfheze en deden de blauwe wandelroute langs de Wodanseiken, heel indrukwekkend! De eiken zijn niet bijzonder groot, maar wel oud, zo'n 400-600 jaar. De bomen zijn hoogstwaarschijnlijk geplant of ontkiemt kort na de aanleg van de sprengbeek (Wolfhezebeek) die van 1550 dateert. Halverwege de route zagen we een mooie verbreding van de beek met veel dubbelloof in de oever. Tijdens onze lunchpauze op een bankje zagen we veel Citroenvlinders vliegen, mooi in de zon. De eerste Citroenvlinders zijn meestal mannetjes, die wakker worden in de zon. De grillig gevormde bomen worden tegenwoordig omgeven door een gemengd bos, maar eeuwenlang stonden ze in een open heideland langs de beek. Dat verklaart waarom ze relatief klein gebleven zijn. De grondwaterstand ter plaatse is in de loop van de vorige eeuw ten behoeve van industrie- en drinkwaterwinning met zo'n 1 tot 2 meter verlaagd en een aantal bomen hebben dat niet overleefd. De naam 'Wodanseiken' werd rond 1850 bedacht door de landschapschilders Johannes Warnardus Bilders en Gerard Bilders, vader en zoon, die de promotors waren van de zogenoemde 'Oosterbeekse School', wier leden graag het veld in gingen om te schilderen. Hendrik Willem Mesdag en Willem Maris maakten er onder meer deel van uit. Groepjes kunstenaars hielden volgens de overlevering ook nachtelijke bijeenkomsten onder de oude eiken. Een zeer romantische schildering van de eiken dateert uit 1849 en is van de hand van de Arnhemse schrijver en schilder J.J. Cremer. Hoewel er in het gebied meer eiken staan worden er slechts vijf tot de echte Wodanseiken gerekend. Schilderijen met de Wodanseiken zijn te zien in Museum Veluwezoom in kasteel Doorwerth. Om vier uur eindigden we deze mooie dag op een terras vlak bij het Station Wolfheze.

Willemien Valewink

Fietsexcursie Utrecht Overvecht

Voor mijn stage bij Stadsnatuur Utrecht, in het kader van de IVN-natuurguidsenopleiding, heb ik een fietsexcursie door Overvecht georganiseerd op 14 april 2024. Een fietsexcursie is een verhaal apart en kent zijn eigen uitdagingen. De route is langer dan bij een wandelexcursie, maar mag nog steeds niet te lang zijn. Ik wilde graag de diversiteit aan parken in Overvecht laten zien en andere prachtige groene plekjes, dus dat werd knippen en bijschaven van stukjes route, stopplaatsen en hetgeen ik kon vertellen. Het moest immers wel een kloppend geheel blijven, passend bij het thema en de beschikbare twee uur. Het was goed weer en Overvecht lag er schitterend bij. We reden langs, door of nabij het Spoorzoompark, park de Watertoren, park de Gagel, Shanghaipark, Noorderpark, natuurgebied de Klop, natuurgebied Zuilen, het Vechtzoompark en het veenweidegebied. Allemaal gebieden met een eigen historie, heden en toekomst. Je kunt niet zomaar even stoppen als je onderweg iets interessants ziet, dus op de stopplekken vertelde ik over waar we langs reden, waar we zijn en wat volgt. Je mag helaas niet fietsen over de wandelpaden, die je nog dichter bij de interessantste stukjes brengen, dus korte stukjes lopen hoort er ook bij. Het bewonderen van de sneeuwklakjesboom in Park de Gagel heb ik last-minute toegevoegd, die stond er zo mooi bij! Bij het voorbereiden zag ik steeds meer onderweg en je hoopt dat de deelnemers dat ook zien, maar kijken en zien is niet hetzelfde! Daarnaast moet het ook niet een overdosis van indrukken en informatie worden. Getooid met een geel hesje van het IVN reed ik voorop en probeerde mijn ogen en oren goed open te houden voor de groepsdynamiek. Gelukkig reed medegids Joke achteraan en Madeline halverwege. Inspelen op emoties en vragen is ook een kunst, vooral omdat de omgevingsvisie voor Overvecht nu actueel is en heel wat veranderingen met zich meebrengt. Mijn insteek bleef het

thema van de dag, het genieten van het hier en nu, en de politiek even buiten beschouwing te laten. De stoplichten werkten goed mee en het oversteken ging naar wens. De deelnemers uit Overvecht en elders uit de stad waren onder de indruk en zagen nieuwe plekken, die ze nog eens nader wilden bekijken. Al met al een geslaagde excursie, die op tijd eindigde bij Katherina van Leemputte met de boodschap om groen de ruimte te geven (tegels te wippen), planten en dieren te koesteren en van natuur in stad en land te genieten.

Leonie Walters

De natuurkoffer

De afgelopen periode zijn we met de lentekoffer op alle afdelingen van woonzorgcentrum De Aa geweest, en de data voor de zomerkoffer in juli staan al gepland. We startten de bijeenkomst met een gedichtje of verhaaltje en nemen veel foto's, een opgezette vogel en materialen uit de natuur mee. In de maanden mei en juni hebben we een aantal uitjes gepland. We hebben in samenwerking met Groei en Bloei een tuin in Nieuwersluis bezocht en binnenkort brengen we een bezoek aan Goudstein en Nijenrode. Op verzoek van dagbesteding De Twijg organiseren we in juni ook een creatieve middag rond de natuur.

Truus Lefeber

Het SMP in de gemeente Stichtse Vecht

De gemeente Stichtse Vecht laat de komende tijd een Soorten Management Plan SMP maken door een ecologisch bureau. Zij hebben aan een aantal natuurminnende organisaties, onder andere het IVN, gevraagd of ze mee willen denken, met name over de bewustwording en de communicatie met de inwoners van de gemeente Stichtse Vecht. Wat is een SMP

Iedereen die gaat bouwen of verbouwen heeft te maken met de Omgevingswet. Deze wet verbiedt het vernietigen, doden of verwonden van beschermde planten en dieren en het wegnemen van hun verblijfplaatsen. In de bebouwde omgeving gaat het dan vooral om gierzwaluwen, huismussen en vleermuizen. In de provincie Utrecht horen daar vanaf 1 september ook de hazen, konijnen en kleine marterachtigen bij. Wanneer je je huis wil verbouwen of isoleren moet je dus zorgen dat je weet of er geen beschermde diersoorten aanwezig zijn. Een ecologisch onderzoek geeft hier informatie over. Een dergelijk onderzoek is prijzig en neemt aardig wat tijd in beslag. Om nu te zorgen dat niet iedereen een dergelijk uitgebreid onderzoek moet doen, laten een groot aantal gemeentes een SMP uitvoeren. Hierbij wordt in kaart gebracht welke soorten waar in de gemeente voorkomen. De provincie kan op grond hiervan de betreffende gemeente een gebiedsgebonden omgevingsvergunning verlenen. De verschillende beschermde dieren

Voorlopig gaat het om huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen. Huismussen nestelen graag onder de dakpannen van huizen, ook andere holtes in gebouwen worden wel hiervoor gebruikt. Zij blijven graag het hele jaar door in de buurt van het nest en gebruiken dit in de winter ook wel als slaapplek. Door isolatie en verbouwen van daken hebben huismussen steeds minder plaatsen waar zij kunnen nestelen. Mussen houden van een bebouwde omgeving met struiken en kruidachtige gewassen met rommelhoekjes. Je kunt ze helpen door mussennestkasjes op te

hangen, meerdere want mussen zijn koloniebroeders, en je tuin niet al te veel aan te harken. Ze eten zaden en insecten. Gierzwaluwen zijn er alleen in de zomer. Zij trekken van miden en zuid Afrika in april naar onze streken om hier te broeden. Dit doen ze in spleten, holtes of onder daken van gebouwen. Zij leggen 2 of 3 eieren en broeden dan 18 tot 22 dagen. Na ongeveer 40 dagen kunnen de jongen er zelf op uit. Vanaf half juli vertrekken de gierzwaluwen alweer. Ook gierzwaluwen kun je helpen met nestkasten, ook zij nestelen vaak in groepjes. Vooral de ingebouwde nestkasten zijn succesvol. Zij eten alleen insecten, dus ook voor hen is een groene tuin heel prettig. Gewone dwergvleermuizen, laatvliegers, meervleermuizen en in de gemeente Stichtse Vecht ook tweekleurige vleermuizen maken gebruik van spouwmuren en daken voor kraamverblijven en om overdag en in de winter te verblijven. Vleermuizen maken zelf geen holen of gaten, zij hangen alleen op bepaalde voor hen geschikte plaatsen. In het voorjaar komen groepen zwangere vrouwtjes samen en vormen een kraamgroep. Wanneer de jongen geboren zijn kunnen ze elkaar afwisselen met insecten vangen en hun eigen jong zogen. Deze kraamgroepen verhuizen in de kraamtijd verschillende keren. Er zijn dus meerdere geschikte plekken nodig. Vleermuizen krijgen maar één jong per jaar. Wanneer een degelijke kraamgroep wordt verstoord of zelfs vernietigd heeft dit zeer veel invloed op de populatie van die soort vleermuis. Van de meervleermuizen in Europa leeft éénderde in Nederland. Voor deze soort hebben we daarom een grote verantwoordelijkheid. In Nederland zijn maar enkele groepjes tweekleurige vleermuizen. In de gemeente Stichtse Vecht was tot voor enkele jaren een gelocaliseerde kraamgroep van deze soort. Nu worden af en toe deze vleermuizen nog waargenomen. Mogelijk is er nog steeds een groep tweekleurige vleermuizen in de gemeente aanwezig. Stichtse Vecht heeft voor deze soort veel verantwoordelijkheid.

Hangplekken in gebouwen

Naast kraamverblijven, waarin vaak meer dan honderd dieren verblijven, zijn deze soorten vleermuizen overdag ook in spouwmuren en onder dakpannen aanwezig. Mannetjes verblijven soms alleen of in kleine groepen op deze plaatsen. In de herfst zoeken vleermuizen naar geschikte plekken om te overwinteren. Vooral dwergvleermuizen bevinden zich dan in de spouwmuren van gebouwen. Vooral door na-isolatie van gebouwen met spouwmuren verdwijnen er veel mogelijke verblijfplaatsen. Soms is het zelfs zo dat isolatiebedrijven onvoldoende hebben onderzocht of de spouwmuur niet wordt bewoond en worden er dieren gedood. Voor dwergvleermuizen kunnen vleermuiskasten een alternatief bieden voor verblijfplaatsen. Wanneer in een huis of gebouw een kraamkolonie huist is het belangrijk een groter alternatief te bieden. Er zijn speciale kraamkasten, vooral de grote inbouwkasten lijken mogelijk succes te hebben. Er is nog veel onderzoek nodig om uit te zoeken welke alternatieve verblijfplaatsen succesvol zijn. De vleermuizen in Nederland eten alleen insecten en zijn gebaat bij een groene en in de nacht donkere omgeving.

Help je mee de vleermuis beschermen?

9 juni 2024

Begin 2024 vroegen we inwoners een vleermuiskast in hun gravel te plaatsen. We vroegen voor verschillende soorten van het wijkten inwoners. Inmiddels zijn er meerdere vleermuiskasten geplaatst. We zoeken nog meer plekken voor vleermuiskasten of zogenaamde inbouwkasten. Vleermuis-tijd is een fijne verblijfsplek voor vleermuizen en nests in deze beschermde diersoort. Doe je ook mee?

Stel je huis beschikbaar

Stel je vanaf augustus jouw huis beschikbaar? Je huis moet hiervoor aan enkele voorwaarden voldoen. Denk aan een hoge spouwmuur zonder isolatie en zonder kastjes. Bekijk al jouw huis geschikt is op www.stichtsevecht.nl/natuur/versteeklocatie of mail je direct aan ivn@stichtsevecht.nl

De werkgroepen in het Vecht en Plassengebied

Paddenstoelenwerkgroep

Contactpersoon:

Hanni Meulemans

Email: paddenstoelen@ivnvechtplassen.nl

In het najaar iedere vrijdagochtend op paddenstoelenjacht

Jeugdwerkgroep en scharrelkids

Contactpersoon: Marijke Zoetelief

Email: jeugd@ivnvechtplassen.nl

Werkgroep Commelinhof

Contactpersoon: Minke Schröder-Baron

Email: commelinhof@ivnvechtplassen.nl

Gehele jaar iedere vrijdagochtend open voor onderhoud.

Voor het publiek op zondagmiddag van half februari tot half mei open.

Adres: Park Vechtenstein, Maarssen

Waterwerkgroep

Contactpersoon: Marijke Zoetelief

Email: water@ivnvechtplassen.nl

Vleermuizenwerkgroep

Contactpersoon: Hettie Luijten

Email: vleermuizen@ivnvechtplassen.nl

Wandelingenwerkgroep

Contactpersoon: Willemien Valewink

Email: wandelgroep@ivnvechtplassen.nl

Werkgroep excursies

Contactpersoon: Truus Lefeber

Email: excursies@ivnvechtplassen.nl

Aanvraag excursies: Truus Lefeber

Email: secretariaat@ivnvechtplassen.nl

Vogelwerkgroep

Contactpersoon: Joop Bouwman

Email: vogels@ivnvechtplassen.nl

Werkgroep Stadsnatuur

Contactpersoon: Titia Kan-Boot

Email: stadsnatuur030@ivnutrecht.nl

Werkgroep Geopark

Contactpersoon: Annelies Speksnijder

Email: geopark@ivnvechtplassen.nl

Werkgroep natuurkoffer

Contactpersoon: Truus Lefeber

Email: natuurkoffer@ivnvechtplassen.nl

Werkgroep Leidsche Rijn

Contactpersoon: Jan-Willem van der Reek

Email: leidscherijn@ivnvechtplassen.nl

Het bestuur

Voorzitter: Hans van Loenhoud

Email: voorzitter@ivnvechtplassen.nl

Secretaris: Truus Lefeber

Email: secretariaat@ivnvechtplassen.nl

Penningmeester: Terenia de Reus

Email: penningmeester@ivnvechtplassen.nl

Bankrekening: Triodosbank

NL28 TRIO 0788 8854 99 t.n.v.

IVN afd. Vecht en Plassengebied

Bestuursleden: Kees Goossen, Anina Jonker

Contactpersonen vanuit het bestuur naar de werkgroepen

Hans: stadsnatuur, regio, Leidsche Rijn

Truus: NGO, vogel en vleermuis, activiteiten, wandelwerkgroep

Terenia: paddenstoelen, Commelinhof

Anina: jeugd en water, vertrouwenspersoon,

communicatie, activiteiten

Kees: natuurcursus, regio,

communicatie, activiteiten

Vertrouwenspersoon

Tineke Schermerhorn

Haar emailadres is

vertrouwenspersoon@ivnvechtplassen.nl

Nog wat werkgroepen

Werkgroep communicatie

Contactpersonen

De Bres: Jan van Schooten

Email: debres@ivnvechtplassen.nl

PR en communicatie: Anina

Jonker, Truus Lefeber, Kees Goosens

Email:

communicatie@ivnvechtplassen.nl

Website: Richard Tukker

Email: webmaster@ivnvechtplassen.nl

Social media: Anina Jonker,

Aleysha Korver

Email: social@ivnvechtplassen.nl

De Bresbrief: Anina Jonker,

AnneMarie Beekman

Email: nieuwsbrief@ivnvechtplassen.nl

Cursuswerkgroepen

Werkgroep natuurcursus

Contactpersoon: Kees Goossen

Email: natuurcursus@ivnvechtplassen.nl

Werkgroep Stadsnatuur

Contactpersoon: Joke van der Ham

Email: stadsnatuur030@ivnvechtplassen.nl

Werkgroep

Natuurgidsenopleiding

Contactpersoon: Joop Bouwman

Email: natuurgidsenopleiding@ivnvechtplassen.nl

ivnvechtplassen.nl

Werkgroep moestuïneren

Contactpersoon: Richard Tukker

Email: moestuïneren@ivnvechtplassen.nl

Van de ledenadministratie

Beste mede IVN-ers,
In de afgelopen periode hebben wij zeven nieuwe leden mogen verwelkomen sinds het verschijnen van de vorige Bres

De nieuwe leden zijn:

Netty Turkenburg

Thijs van Biljouw

Mirjam van der Helm

Jan-Piet Ladage

Saskia Sidler

Margriet Roskam

Ineke de Bruin

Ik wens jullie namens de andere leden van harte welkom en ik hoop dat jullie veel plezier zullen hebben van het lidmaatschap.

Van twee leden hebben we afscheid genomen in deze laatste periode. En één lid, jullie allemaal vast bekend, is verhuisd. Hij gaat naar een andere IVN afdeling. Dat is John van Himbergen. John is jarenlang onze voorzitter geweest. We zullen hem missen, maar we wensen hem het allerbeste op zijn nieuwe woonplek en bij zijn nieuwe IVN afdeling.

Eugenie Weenink

Email:

ledenadministratie@ivnvechtplassen.nl

Excursie rugzak en vlag

De volgende personen hebben een excursie rugzak en vlag.

Hanni Meulemans,

Titia Kan-Boot,

Hettie Luijten,

Marijke Zoetelief en

Ineke van Werven.

Online media afdeling:

www.ivn.nl/vecht-en-plassengebied

www.facebook.com/ivnvechtplassen

<https://www.facebook.com/groups/292630307552505>

Stadsnatuur Utrecht:

www.ivn.nl/ivnstadutrecht

www.facebook.com/groups/ivnstadutrecht

www.instagram.com/ivnstadutrecht

www.twitter.com/ivnstadutrecht

Gezocht!

Volhardende natuurliefhebbers gezocht voor twee uur in de week, die de Commelinhof in een natuurlijke topconditie willen houden.

Verdiensten:
Een prachtige natuurbeleving, fijne collega's, flexibele werktijden en heerlijke koffie met een koekje.

Meld je aan voor deze mooie vrijwilligers job in inspirerende natuurlijke omgeving bij Minke, email minke.schroder@ziggo.nl

Op de afbeelding zie je een puntwederik, *Lysimachia punctata*. Het is een overblijvende plant, die ingedeeld wordt bij de sleutelbloemfamilie (Primulaceae). De plant wordt gebruikt in de siertuin en is ook verwilderd te vinden. Van nature komt de puntwederik voor in Oost- en Zuidoost-Europa.

ivn natuur
educatie
Vecht en Plassengebied

Aan de heer/mevrouw:

www.editoo.nl